

BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN İŞ DOYUM DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Deniz DEMİRCAN *
Gıyasettin DEMİRHAN *

ÖZET

Araştırmanın amacı, Ankara ve Adana illerindeki özel ve devlet okullarında çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum düzeylerinin yönetim biçimi, gelişme ve yükselme, ücret ve personel, çalışma olanakları, fiziksel ortam ve iş arkadaşları boyutlarına göre karşılaştırılarak mevcut durumun kişisel özelliklere göre farklı olup olmadığını incelemektir. Araştırma grubu Adana ilinde görevli 171, Ankara ilinde görevli 204 olmak üzere toplam 375 beden eğitimi öğretmeninden oluşmuştur. İş doyum düzeylerini saptamak için Çetinkanat (1995) tarafından geliştirilen ve iş doyumunu ile ilgili 32 gerçek durum, 32 ideal durum ve kişisel bilgileri içeren toplam 71 maddeden oluşan "İş Doyum Ölçeği" anketi kullanılmıştır. Anket, 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarının güvenilirlik değerleri 0.58 ile 0.89 arasında değişmektedir. Bulgular, cinsiyet, medeni durum, görev yapılan il, okul türü, görev yeri ve mesleki kıdem ölçütlerine göre analiz edilmiş, verilerin analizinde Mann-Whitney U testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda beden eğitimi öğretmenlerinin cinsiyet, medeni durum ve görev yeri ölçütlerine göre iş doyum düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Öğretmenlerin çalıştıkları illere göre, çalışma olanakları ve fiziksel ortam boyutlarında iş doyum düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Yaş ve mesleki kıdem ölçütlerine göre iş doyum düzeyleri arasında, iş arkadaşları boyutunda fark bulunmuştur. Öğretmenlerin çalıştıkları okul türüne göre ise iş doyum düzeyleri arasında yönetim biçimi boyutu hariç tüm boyutlarda anlamlı fark bulunmuştur ($p< 0.05$).

Anahtar Kelimeler: İş doyumunu, beden eğitimi ve spor öğretmeni.

Geliş tarihi: 28.07.2003; Yayına kabul tarihi: 12.04.2004

* Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, ANKARA

COMPARE THE JOB SATISFACTION LEVELS OF PHYSICAL EDUCATION TEACHERS

ABSTRACT

The purpose of this study was to compare the job satisfaction levels of physical education teachers working in the schools of public and private sectors in the provinces of Ankara and Adana from the aspects of type of management, development and promotion, wages and staff, working facilities, physical environment and colleagues and to determine if there is a difference in terms of individualistic characteristics. The participants of this study comprised a total of 375 physical education teachers, 171 working in the province of Adana and 204 in the province of Ankara. The Job Satisfaction Scale which was developed by Çetinkanat (1995) consists of 71 items covering 32 real situations, 32 ideal situations and personal information, was used to determine the job satisfaction levels of participants. The questionnaire consist of seven subscales. The reliability of the subscales of the questionnaire ranged between 0.58-0.89. Data were analysed with regards to gender, marital status, province, types of school, work place and professional experience. Mann-Whitney U Test and One Way Analysis of Variance were used for data analysis. According to the results of the analysis there was no significant difference between the job satisfaction levels of the physical education teachers in terms of the criteria of gender, marital status and work place ($p>0.05$). However, significant difference was found in the job satisfaction in terms of working facilities due to the province and physical environment. There was a significant difference in job satisfaction of physical education teachers in terms of colleague factor in line with the criteria of age and professional experience. With regard to the type of school where the physical education teachers work, there was a significant difference in job satisfaction levels from all aspects but the type of management ($p<0.05$).

Key Words: *Job satisfaction, physical education and sports teacher.*

GİRİŞ

Bir insanın işinden duyduğu tatminin çalışma yaşamı üzerine önemli bir etkisi olduğu bilinmektedir. Bu etki, yaşamlarının büyük bir bölümünü çalışarak geçiren insanların sık sık yaptıkları işin kendilerine bir şey ifade etmediği yolundaki yakınmalarında kendini açıkça hissettirmektedir. Kuşkusuz söz konusu olumsuz etki, yalnızca iş tatminsizliği yaşayan bireyin kendisi ile sınırlı kalmayacak, doğrudan ya da dolaylı biçimde içinde bulunduğu kuruma ve yaptığı işe de yansiyacaktır. Diğer yandan, çalışanların işlerinden duydukları mutluluğun, o kişilerin performansları ve verimlilikleri üzerinde olumlu etkiler yaptığı da başta Hawthorne araştırmaları olmak üzere pek çok araştırma tarafından açıkça ortaya konmuştur (Dağ, 1993). Her örgütün en önemli amacının ürettiği ürünün niceliğini ve niteliğini arttırmak olduğu (Erçelebi, 1997) düşünüldüğünde, bunu sağlamak için iş görenlerin mesleki doyumlarının sağlanması gerektiği söylenebilir.

Çalışanlar iş yerlerine gelirken, fiziki iş gücünün yanında duygularını, düşüncelerini, deneyimlerini, bilgilerini, alışkanlıklarını ve sosyal statülerini de beraberlerinde getirmektedirler. Beraberlerinde getirdikleri bu değerlere ilişkin olarak da bazı beklentileri bulunmaktadır. İşte bu getirdikleri değerler ve beklentiler iş doyumunu tanımlama ortamına çıkarmaktadır. Kornhauser ve arkadaşları (Minibaş, 1990), iş doyumunu ya da doyumsuzluğunu, işe ait bireysel değerlendirme sonucu ortaya çıkan duygusal durum olarak tanımlayarak, "Bu duygusal durum, ancak bireyin

kendi hislerini dile getirmesiyle anlaşılabilir" demektedirler. Diğer bir tanıma göre ise işten doyum, bir iş görenin işini ya da iş yaşamını değerlendirmesi sonucunda duyduğu haz ya da ulaştığı olumlu duygusal durumdur (Başaran, 1992).

İş doyumunu insan üzerinde olumlu etkiler bırakırken, iş doyumsuzluğu kişide olumsuz sonuçlara yol açabilir. İş doyumsuzluğu, iş görenin işten elde ettiği hazzın düşüklüğü ve bunun iş görende meydana getirdiği rahatsızlıktır. Diğer bir anlatımla iş doyumsuzluğu, iş görenin yaptığı işten bir doyum ve hoşlanma duygusu elde etmemesi, işe karşı bir bıkkınlık, isteksizlik ve kaçma duygusunu anlatmaktadır (Ayık, 2000). İş doyumsuzluğunun sonuçları bireysel ve örgütsel olmak üzere iki başlık altında toplanabilir. Her ne kadar bu ilişkinin yönünü tam olarak belirleyen kesin kuralları mevcut değilse de bireysel olumsuz sonuçlar; hayal kırıklığı, saldırganlık, çatışma, aşırı gerilim, işe yabancılaşma, engelleme, alkolizm ve benzeri şekilde sıralamak mümkündür (Dağ, 1993). Bireylerde iş doyumsuzluğunun yarattığı olumsuzluklar birçok durumda kurum açısından da verimliliği etkileyen, istenilmeyen sonuçlara neden olabilmektedir. Gonzalez (1995)'de dış faktörler olarak ekonomik beklentiler, sosyal faktörler ve kurum faktörünü sıralarken, kişisel faktörler arasında aile ile bireyin psikolojik ve bilişsel durumunu söylemektedir. İş doyumsuzluğunun olumsuz sonuçları; devamsızlık, iş kazalarının fazlalığı, yıpranma ve çatışmaların artması şeklinde sıralanabilir (Dağ, 1993; Gonzalez, 1995; Şenatalar, 1978). Fejgin (1995)'in İsrail'de yaptığı araştırmaya göre de yıpranma faktörlerinin başında bürokratik sınırlıklar, rol sınırlıkları ve ödüllendirmedeki eşitsizlik gelmektedir. Ancak, beden eğitimi öğretmenlerindeki yıpranma sınıf öğretmenlerinden daha düşük düzeydedir.

İş doyumunu etkileyen bağımsız değişkenler vardır. Balcı (1985)'ya göre bunlar; bireysel ve çevresel/örgütsel değişkenler, şeklinde sınıflandırılabilir. Bireysel değişkenler; çalışanın iş değerleri, yaşı, cinsiyeti, öğrenim düzeyi, kişiliği, sosyo-kültürel özellikleri ve mesleki yeterliğidir. Çevresel-örgütsel değişkenler ise iş ve içeriği, ücret, yükselme olanağı, denetim biçimi, çalışma koşulları ve örgütsel ortam olarak sayılabilir. Belirli kişilerin diğerlerine göre daha çok iş tatmini duyuyor olması kişisel özelliklerin de iş tatmininde rol oynadığı fikrini desteklemektedir (Öncel, 1998).

Konuya cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında, Esen, (2001)'in Chapman ve Lowther (1972)'in yaptıkları araştırmadan aktardığı bulgulara göre, kadınların öğretmenlik mesleğinde erkeklere oranla daha fazla iş doyumuna sahip oldukları saptanmıştır. Öğretmenlerin sahip oldukları beceri ve yetenekler iş doyumunu etkileyen etkenler olurken, okulun yapısı, öğretmenlerin etkinlik ve başarılarında, dolayısıyla iş doyumlarında daha az öneme sahiptir. Ayrıca, öğretmenlerin yöneticiler tarafından tanınmasının da iş doyumunda etkili olduğu bulunmuştur. Funderburg ve Kapes (1997)'in araştırmasına göre ise, ortaokulda görev yapan erkek öğretmenler başarı, ilerleme, otorite, bağımsızlık, kültürel kimlik, fiziksel güç, prestij ve risk almaya kadın öğretmenlerden daha fazla değer vermektedirler.

Çelik (1987)'in araştırmasına göre ise, öğretmenlik yapan ve öğretmenlikten ayrılan teknik öğretmenlerin en çok ücretten, sonra sosyal konumdan, en son da gelişme ve yükselme olanaklarından doyumsuzluk duydukları saptanmıştır. Ayrıca, teknik öğretmenlerin işlerinden

ayrılmalarına neden olan etkenlerin iş doyumsuzluğu ve sosyal konumdan duyulan doyumsuzluk olduğunu belirlenmiştir. Funderburg ve Kapes (1997)'in araştırma bulgularına göre de teknik okuldaki iş eğitimi öğretmenleri ile diğer ikinci kademe öğretmenlerinin işlerinden hoşlanma konusunda istatistiksel farklılık olmamasına karşın, bireysel görüşme raporlarında teknik okul öğretmenlerinin işlerinden daha fazla hoşlandıkları ifade edilmektedir.

Özel ve devlet okullarında çalışmak da iş doyumunu etkileyebilmektedir. Örneğin, Minibaş (1990)'ın araştırmasının sonuçlarına göre, özel okullarda görev yapan öğretmenler devlet okullarında görev yapan öğretmenlere oranla daha yüksek iş tatmini bulmakta, daha çözümcü, saldırganlıktan uzak, sorumluluk alıcı olabilmektedirler. Tahta (1995)'nın, okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin iş doyum düzeylerini incelediği araştırmasının bulguları ise Minibaş'ın araştırmasının bulgularından farklıdır. Tahta'nın araştırmasına göre; teftiş faktörü, birlikte çalışılan kimseler ve yöneticinin yönetim anlayışı boyutlarında resmi kurumlarda çalışan öğretmenlerin özel kurumlarda çalışanlara göre daha doyumlu oldukları şeklindedir. Mirzeoğlu ve arkadaşlarının (1996), Ankara ili Çankaya ilçesindeki özel ve devlet okullarında çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum düzeylerinin karşılaştırılması üzerine yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre de, yönetim boyutunda; öğretmenlerin otonomi ve saygınlık gereksinimlerinin karşılanmasında yöneticilerin davranışsal düzeyde desteklerini alamadıkları, çalışma olanakları boyutunda ise, devlet okulunda çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin görevlerini yerine getirebilmeleri için gerekli araç-gereç ve çalışma olanaklarına, özel okullarda çalışan beden eğitimi öğretmenleri kadar sahip olmadıkları anlaşılmıştır.

İş deneyiminin iş doyumunu üzerindeki etkisini araştırın çalışmalar da vardır. Mwamwenda (1998) sekiz yıldan az çalışan ve sekiz yıldan fazla çalışan ortaokul öğretmenlerinin çalışma yılları ile iş doyumları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yaptığı araştırma sonucunda, uzun süreli öğretmenlik deneyimi olan öğretmenlerin iş doyum düzeylerinin daha az deneyimli öğretmenlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Yazılı kaynaklara bakıldığında, araştırma sonuçları arasında benzerliklerin yanında farklılıklarında olduğu gözlenmektedir. Eğitim ortamlarının karmaşıklığı ve araştırmaların değişik konu alanlarında yapılmış olması farklılıkların kaynağı olabilir. Beden eğitimi öğretmeni de bu karmaşık ortamda görev yapmakta ve asli görevinin yanında ders dışı etkinlikler ile tören ve kutlamalarla uğraşmaktadır. Bu nedenle, beden eğitimi derslerinin yürütülmesinde temel işgören olan öğretmenlerin işdoyumları konusunda görüşlerinin saptanıp diğerleri ile karşılaştırılması ve kendi içinde değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı; Ankara ve Adana illerindeki devlet okullarında ve özel okullarda çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum düzeylerinin; yönetim biçimi, gelişme ve yükselme, ücret ve personel, çalışma olanakları, fiziksel ortam ve iş arkadaşları boyutlarında yer alan ölçütlere göre, kişisel özellikler de göz önüne alınarak değerlendirilmesi ve karşılaştırılmasıdır. Araştırmada, öğretmenlerin iş doyumuna ilişkin görüşlerinin; cinsiyet, medeni durum, yaş, mesleki kıdem, çalıştıkları il, öğretim kademesi ve okul türüne göre değişip değişmediğine bakılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Araştırma grubu; 2002-2003 öğretim yılı bahar döneminde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, Ankara ili Çankaya, Yenimahalle, Keçiören ve Mamak ilçelerinde görevli 204 ve Adana ili Seyhan ve Yüreğir ilçelerinde görevli 171 olmak üzere toplam 375 beden eğitimi öğretmeninden oluşmaktadır. Öğretmenlerin 155'i bayan, 220'si erkek; 157'si 20-30 yaş, 136'sı 31-40, 82'si 41-50 yaş grubunda; 110'unun mesleki kıdemi 1-5 yıl, 124'ünün 6-10 yıl, 62'sinin 11-15 yıl, 41'inin 16-20 yıl ve 38'inin 21 yıl ve üzeri; 211'i ilköğretim, 204'ü lise; 86'sı özel okul, 286'u devlet okunda görev yapmaktadır. Araştırma yapılan ilçeler ile ilçelerde görev yapan öğretmenler rastgele seçilmişlerdir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Çetinkanat (1995) tarafından geliştirilen "İş Doyum Ölçeği" anketi kullanılmıştır. Anket üç bölümden oluşmaktadır; kişisel bilgiler, algılar ve beklentiler. Birinci bölüm 7 madde, ikinci ve üçüncü bölümler 32'şer madde içermektedir. Anketin her bölümü ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Algılar bölümündeki cevaplar "Tamamen Katılıyorum" (4 puan), "Katılıyorum" (3 puan), "Katılmıyorum" (2 puan) ve " Hiç Katılmıyorum" (1 puan) şeklinde; beklentiler bölümü ise, "Çok Önemli" (4 puan), "Önemli" (3 puan), "Önemsiz" (2 puan) ve "Çok Önemsiz" (1 puan) şeklinde derecelendirilmiştir. Bu durumda beklentiler ve algılar arasındaki en küçük fark doyumu, en büyük fark doyumsuzluğu ifade etmektedir. Ölçek 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin, geliştirildiğindeki güvenilirlik katsayıları alt boyutlara göre sırası ile; yönetim biçimi için 0,88, çalışma olanakları için 0,66, gelişme ve yükselme için 0,78, iş arkadaşları için 0,68, fiziksel ortam için 0,78, ücret ve personel için 0,57'dir. Araştırma beden eğitimi öğretmenlerine özel yapıldığı için, bu araştırmanın verilerinin de güvenilirlik hesaplaması yapılmıştır. Bunlar da sırası ile; yönetim biçimi için 0,90, çalışma olanakları için 0,97, gelişme ve yükselme için 0,87, iş arkadaşları için 0,82, fiziksel ortam için 0,92, ücret ve personel için 0,83'tür. Bu değerler, araştırmalar için kabul edilen sınırlar içerisinde (Alpar, 2000).

Verilerin Toplanması

Veriler, beden eğitimi öğretmenlerinin çalıştıkları okullarda, antrenman salonlarında, 23 Nisan ve 19 Mayıs kutlamaları için belirlenen çalışma günlerinde stadyumlarda birebir araştırmacılar tarafından iletişim kurulup toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Anket önce kendi içinde değerlendirilmiştir. Beklentiler bölümünden alınan puanlardan, algılar bölümünden alınan puanlar çıkarılmış ve -3 ile +3 arasında değerler elde edilmiştir. (-) değerler yüksek doyumu, (+) değerler yüksek doyumsuzluğu ifade etmiştir. Daha sonra her birey için 6 alt boyuta yönelik iş doyum puanları ve daha sonra genel doyum puanları hesaplanmıştır. En sonunda kişisel bilgiler bölümünden faydalanılarak; cinsiyet, medeni durum, yaş, mesleki kıdem, çalışılan il, öğretim kademesi ve okul türüne göre iş doyum puanları hesaplanmış ve analiz edilmiştir.

Bu çalışma verilerine göre, güvenilirlik katsayılarının hesaplanmasında Cronbach Alpha katsayısından yararlanılmıştır. Verilerin analizinde; ikili karşılaştırmalarda varyansların homojen olmamasından dolayı Mann-Whitney U testi, ikiden fazla grubu olan değişkenlerde ise, anketin alt boyutlarının her biri bağımsız analiz edildiğinden, Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. İki den fazla grubu olan değişkenlerde farkın hangi gruptan kaynaklandığını anlamak için Tukey HSD Testi yapılmış, hata payı 0.05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin cinsiyet, medeni durum ve görevli oldukları öğretim kademesi değişkenlerinde bulgular arasında anlamlı fark bulunmadığından tablolaştırma yapılmamıştır. Anlamlı fark içeren yaş, mesleki kıdem, çalışılan il ve okul türü değişkenlerine ait bulgular ise tablolaştırılarak aşağıda sunulmuştur.

Bulguların, Öğretmenlerinin Yaşlarına Göre Dağılımı: Tablo 1'de iş doyum boyutları açısından beden eğitimi öğretmenlerinin yaşlarına göre ortalama, standart sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 1: Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Yaşlarına Göre İş Doyum Boyutlarının Ortalama ve Standart Sapma ve F Sonuçları

Boyut	Kıdem	n	X	S	F
Yönetim Biçimi	20-30 yaş	157	0.75	0.48	2.72
	31-40 yaş	136	0.60	0.59	
	41-50 yaş	82	0.69	0.63	
Çalışma Olanakları	20-30 yaş	157	1.06	0.83	1.16
	31-40 yaş	136	0.99	0.90	
	41-50 yaş	82	0.89	0.62	
Gelişim ve Yükselme	20-30 yaş	157	0.70	0.56	0.371
	31-40 yaş	136	0.66	0.65	
	41-50 yaş	82	0.73	0.65	
İş Arkadaşları	20-30 yaş	157	0.50	0.48	3.55*
	31-40 yaş	136	0.38	0.55	
	41-50 yaş	82	0.33	0.49	
Fiziksel Ortam	20-30 yaş	157	1.12	0.87	1.96
	31-40 yaş	136	1.07	0.84	
	41-50 yaş	82	0.89	0.91	
Ücret ve Personel	20-30 yaş	157	0.90	0.73	3.01*
	31-40 yaş	136	0.90	0.95	
	41-50 yaş	82	1.17	0.97	

*p<0.05

Tablo 1'deki bulgulara göre, beden eğitimi öğretmenlerinin yaşlarına göre sadece iş arkadaşları ile ücret ve personel boyutlarında anlamlı fark bulunmuştur. Yapılan Tukey HSD testi sonucunda iş arkadaşları boyutunda 20-30 yaş grubu ile 41-50, ücret ve personel boyutunda 20-30 yaş ve 31-40 yaş grubu ile 41-50 yaş grubunun iş doyum puanları puaları arasında fark görülmüştür.

Bulguların, Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımı: Tablo 2'de iş doyum boyutları açısından beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki kıdemlerine göre ortalama, standart sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları görülmektedir.

Tablo 2: Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemlerine Göre İş Doyum Boyutlarının Ortalama ve Standart Sapma ve F Sonuçları

Boyut	Kıdem	n	X	S	F
Yönetim Biçimi	1-5 yıl	110	0.69	0.51	2.20
	6-10 yıl	124	0.76	0.56	
	11-15 yıl	62	0.52	0.54	
	16-20 yıl	41	0.74	0.53	
	21 ve üzeri	38	0.60	0.72	
Çalışma Olanakları	1-5 yıl	110	1.01	0.80	2.25
	6-10 yıl	124	1.12	0.93	
	11-15 yıl	62	0.95	0.73	
	16-20 yıl	41	1.00	0.61	
	21 ve üzeri	38	0.67	0.73	
Gelişim ve Yükselme	1-5 yıl	110	0.63	0.52	1.72
	6-10 yıl	124	0.76	0.65	
	11-15 yıl	62	0.66	0.62	
	16-20 yıl	41	0.82	0.59	
	21 ve üzeri	38	0.54	0.70	
İş Arkadaşları	1-5 yıl	110	0.49	0.46	3.69*
	6-10 yıl	124	0.47	0.51	
	11-15 yıl	62	0.27	0.55	
	16-20 yıl	41	0.48	0.40	
	21 ve üzeri	38	0.22	0.61	
Fiziksel Ortam	1-5 yıl	110	1.10	0.88	1.76
	6-10 yıl	124	1.17	0.89	
	11-15 yıl	62	0.95	0.75	
	16-20 yıl	41	0.87	0.81	
	21 ve üzeri	38	0.86	0.99	
Ücret ve Personel	1-5 yıl	110	0.85	0.72	1.67
	6-10 yıl	124	0.98	0.89	
	11-15 yıl	62	0.85	0.87	
	16-20 yıl	41	1.13	0.94	
	21 ve üzeri	38	1.18	1.11	

*p<0.05

Tablo 2'de görüldüğü gibi beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki kıdemlerine göre sadece iş arkadaşları boyutunda anlamlı fark bulunmuştur. Tukey testi sonuçlarına göre fark 11-15 yıl ile 21+ yıl süreli görev yapan öğretmenlerin görüşleri ile diğer grupların görüşleri arasında olduğu söylenebilir.

Bulguların, Öğretmenlerin Çalıştıkları İl'e Göre Dağılımı: Tablo 3'da beden eğitimi öğretmenlerinin çalıştıkları illere göre iş doyum boyutlarının ortalama, standart sapma ve Mann-Whitney U testine göre sonuçları görülmektedir.

Tablo 3: Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Çalıştıkları İllere Göre İş Doyum Boyutlarının Ortalama, Standart Sapma ve Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	İl	n	X	S	Z
Yönetim Biçimi	Adana	171	0.67	0.55	-0.57
	Ankara	204	0.69	0.57	
Çalışma Olanakları	Adana	171	1.12	0.80	-2.44*
	Ankara	204	0.90	0.82	
Gelişme ve Yükselme	Adana	171	0.71	0.59	-0.28
	Ankara	204	0.68	0.63	
İş Arkadaşları	Adana	171	0.47	0.50	-1.31
	Ankara	204	0.38	0.51	
Fiziksel Ortam	Adana	171	1.20	0.93	-2.88*
	Ankara	204	0.92	0.79	
Ücret ve Personel	Adana	171	0.98	0.85	-0.45
	Ankara	204	0.93	0.89	

*P<0.05

Tablo 3'deki verilere göre, çalışma olanakları ve fiziksel ortam boyutlarına göre Adana ve Ankara illerinde görevli beden eğitimi öğretmenlerinin görüşleri arasında anlamlı fark bulunduğu görülmektedir.

Bulguların, Öğretmenlerinin Görevli Oldukları Okul Türlerine Göre Dağılımı: Tablo 4' de iş doyum boyutları açısından beden eğitimi öğretmenlerinin çalıştıkları okul türüne göre ortalama, standart sapma ve Mann-Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 4: İş Doyum Boyutları Açısından Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Görevli Oldukları Okul Türlerine Göre Ortalama, Standart Sapma ve Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Okul Türü	n	X	S	Z
Yönetim Biçimi	Devlet	289	0.71	0.55	-1.83
	Özel	86	0.58	0.58	
Çalışma Olanakları	Devlet	289	1.21	0.75	-8.99*
	Özel	86	0.31	0.62	
Gelişme ve Yükselme	Devlet	289	0.74	0.62	-2.61*
	Özel	86	0.53	0.54	
İş Arkadaşları	Devlet	289	0.46	0.52	-3.19*
	Özel	86	0.27	0.45	
Fiziksel Ortam	Devlet	289	1.11	0.83	-2.09*
	Özel	86	0.86	0.95	
Ücret ve Personel	Devlet	289	1.05	0.90	-4.05*
	Özel	86	0.63	0.68	

*p<0.05

Tablo 5'deki bulgulardan hareketle beden eğitimi öğretmenlerinin görevli oldukları okul türleri arasında çalışma olanakları, gelişme ve yükselme, iş arkadaşları, fiziksel ortam, ücret ve personel boyutlarında anlamlı fark bulunduğu söylenebilir.

TARTIŞMA VE YORUM

Beden eğitimi öğretmenlerinin cinsiyet grupları arasında iş doyumunun herhangi bir boyutunda anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuçlara göre, cinsiyet değişkenin iş doyumunu etkilemediği söylenebilir. Bulgular, Mirzeoğlu ve arkadaşlarının (1996) araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Sonuçlar medeni duruma göre karşılaştırıldığında da iş doyumunun herhangi bir boyutunda anlamlı fark bulunmadığı görülmektedir. Bu araştırma bulgularının sınırlılığında, medeni durumun iş doyumunu etkilemediği söylenebilir. Öğretmenlerin çalıştıkları öğretim kademesine göre yapılan analiz sonuçları da cinsiyet ve medeni durumdakilere benzerdir. Bulgulara göre, beden eğitimi öğretmenlerinin ilköğretim ya da ortaöğretim kademelerinde hangi yaş grubu öğrencilerin derslerine girdiklerinin iş doyumunu açısından önemli olmadığı söylenebilir.

Beden eğitimi öğretmenlerinin yaş değişkenine göre iş arkadaşları ile ücret ve personel boyutlarında anlamlı fark bulunmuştur. İş arkadaşları boyutunda fark 20-30 ile 41-50 yaş arası öğretmenlerin, ücret ve personel boyutunda ise 20-30 yaş ve 31-40 yaş grubu ile 41-50 yaş grubu öğretmenlerin görüşleri arasındadır. Bulgulardan, orta ve ileri yaşta öğretmenlerin işteki arkadaşlık ilişkileri, ücret ve personel boyutlarında ise genç ve orta yaş grubu öğretmenlerin daha doyumlu oldukları söylenebilir. Buradan, orta ve ileri yaşta öğretmenlerin arkadaş grubu

ile daha fazla birlikte oldukları ve birlikte fazla zaman harcadıkları, orta ve genç yaş grubundaki öğretmenlerin ise ücret ve personel politikaları ile ilgili sorunları daha uzun süre yaşamadıkları için ya da varolan durumdan hoşnut oldukları için daha doyumlu oldukları sonucu çıkarılabilir. Burada dikkat çeken diğer bir nokta, orta yaş grubu öğretmenlerin hem arkadaşlık hem de ücret ve personel boyutlarındaki iş doyum düzeylerinin yüksek olmasıdır.

Beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki kıdemlerine göre yapılan analiz sonucuna göre, iş arkadaşları boyutunda anlamlı fark bulunmuştur. Fark 11-15 yıl ve 21 yıl ve üzerinde çalışanlar ile diğer grupta yer alanlar arsındadır. Sonuçlara 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler açısından bakıldığında, daha fazla süreli çalışanlarda iş doyum düzeyinin arttığı söylenebilir. Çetinkanat (1995)'da yaptığı bir araştırmada kıdem arttıkça doyumsuzluğun azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Bunun nedeni olarak çalışanların mesleklerindeki çalışma süreleri arttıkça belirli bir doyuma ulaşmaları gösterilmiştir. Bu boyutta, Mwamwenda (1998)'nın bulguları ve bu araştırmanın yaş değişkeni bulguları da benzerlik taşımaktadır. Ancak, 16-20 yıl süreli görev yapanların iş doyum düzeylerinin düşük, 11-15 yıl görev yapan öğretmenlerin iş doyum düzeylerinin yüksek olması belli bir kaynağa ve nedene dayandırılmamıştır.

Beden eğitimi öğretmenlerinin çalıştıkları illere göre yapılan analiz sonuçlarına göre, iş doyumunun çalışma olanakları ve fiziksel ortam boyutlarındaki sonuçlar arasında anlamlı fark bulunmuştur. Ankara'da çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum düzeyleri bu boyutlarda Adana'da çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin doyum düzeylerinden daha yüksektir. Ankara'nın başkent olması ve bu nedenle buradaki okulların biraz daha iyi çalışma şartlarına ve fiziksel koşullara sahip olmaları öğretmenlerin iş doyum düzeylerini olumlu yönde etkilemiş olabilir.

Özel ve devlet okullarında çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum düzeyleri karşılaştırıldığında, yönetim biçimi dışındaki boyutlarda anlamlı fark bulunduğu görülmektedir. Buradan hareketle, devlet okullarında ve özel okullarda çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin otonomi ve saygınlık gereksinimlerinin karşılanmasında, yöneticilerin davranışsal düzeyde desteklerini alamadıkları söylenebilir. Bulgu, Paknadel (1988) ve Sergiovanni'nin (1966) bulgularıyla benzer niteliktedir (Akt. Koçak, 2002). Çalışma olanakları boyutuna bakıldığında; devlet okullarında çalışan beden eğitimi öğretmenlerin, görevlerini yerine getirebilmeleri için gerekli araç-gereç ve çalışma olanaklarına özel okullarda çalışanlar kadar sahip olmadıkları söylenebilir. Gelişme ve yükselme olanakları boyutunda ise, devlet okullarında görevli beden eğitimi öğretmenlerinin yeteneklerini kullanma ve geliştirme olanakları, işini severek yapma, kurumda yükselme gibi kendini gerçekleştirme alanlarında daha fazla doyumsuzluk hissettikleri ve bu gereksinimlerin özel okullarda çalışan beden eğitimi öğretmenlerinde daha fazla karşılandığı, bu nedenle iş doyumsuzluk düzeylerinin daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç Mirzeoğlu ve arkadaşlarının (1996) bulgularıyla da desteklenmektedir. Minibaş (1990)'ın araştırmasına göre de özel okullarda çalışan öğretmenlerin iş tatminleri daha yüksektir. İş arkadaşları boyutunda elde edilen bulgulara göre, özel okullarda çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin bu sosyal ilişkileri iş dışında da devam ettirdikleri ve daha yüksek iş doyum düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

Yani, devlet okullarında görevli beden eğitimi öğretmenlerinin iş arkadaşları ile sosyal ilişkilerinin iş dışında devam etmediği, sosyal gereksinimlerin yeterince doyurulmadığı ve bireylerde yalnızlık, yabancılaşma gibi duyguların ortaya çıktığı görülmektedir. Fiziksel ortam boyutunda; özel okullarda çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum düzeyleri devlet okullarında çalışan beden eğitimi öğretmenlerinden daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, Mirzeoğlu ve arkadaşlarının (1996) Ankara'daki özel ve devlet okullarını karşılaştırdıkları çalışmadan elde ettikleri sonuçlardan farklıdır. Mirzeoğlu ve arkadaşları (1996) her iki okul türünde çalışan öğretmenlerin fiziksel ortam açısından benzer koşullara sahip oldukları sonucuna varmıştır. Ücret ve personel boyutunda ise; özel okullarda çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyumunu elde ettikleri, devlet okullarında çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin ise bu konuda doyumsuz oldukları ortaya çıkmıştır. Bu bulgu da Mirzeoğlu ve arkadaşları (1996)'nın bulguları ile benzerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇLAR

Beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmadan edinilen bulgulara göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Beden eğitimi öğretmenlerinin, görevli oldukları cinsiyetlerine göre, görev yaptıkları eğitim kademesine göre ve medeni durumlarına göre herhangi bir boyutta anlamlı bir fark bulunmamıştır.

2. Beden eğitimi öğretmenlerinin görev yaptıkları illere göre çalışma olanakları ve fiziksel ortam boyutlarına ilişkin görüşleri arasında; çalıştıkları okul türüne göre çalışma olanakları, gelişme ve yükselme, iş arkadaşları, fiziksel ortam, ücret ve personel boyutlarına ilişkin görüşleri, mesleki kıdemlerine göre iş arkadaşları boyutundaki görüşleri yaş gruplarındaa ise iş arkadaşları ile ücret ve personel boyutlarındaki görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

ÖNERİLER

Araştırma bulgularından hareketle, bu sonuçların kullanımı ve gelecekte yapılacak araştırmalar konusunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

1. Bu araştırmanın bulguları; öğretmenlerin öğretim ortamındaki verimliliği ve beklentilerinin saptanması ve derslerin her dönemde yeniliklerle donatılması konularında ipuçları elde etme konularında katkı sağlayabilir. Ayrıca, araştırma sonuçları, daha sonra yapılacak çalışmalara veri oluşturması bakımından önemlidir.

2. Gelecekte; diğer illerdeki ya da bölgelerdeki beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum düzeylerini belirlemek, öğretmenlerinin iş doyum düzeyleri ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişkiyi saptamak, öğretmenlerinin iş doyum düzeyleri ile diğer branş öğretmenleri, idari personel, yöneticiler ve denetçilerin iş doyum düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

1. Alpar, R. (2000). Spor Bilimlerinde İstatistik. Ankara: T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü.
2. Ayık, A. (2000). İlköğretim Okullarındaki Yöneticilerin Yönetmel Davranışlarının Öğretmenlerin İş Doyumuna Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
3. Başaran, İ.E. (1992). Yönetimde İnsan İlişkileri- Yönetmel Davranış. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
4. Balcı, A. (1985). Eğitim Yöneticisinin İş Doyumu. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
5. Çelik, V. (1987). Teknik Öğretmenlerin İş Doyumsuzluğu ve Öğretmenlikten Ayrılmalarına Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
6. Çetinkanat, C. (1995). A.İ. B.Ü ve O.D.T.Ü' nün Çeşitli Fakültelerindeki Öğretim Elemanlarının İş Doyumu. Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.İ.B.Ü, Bolu.
7. Dağ, H. (1993). Örgütlerde İş Tatmini ve Askerlik Mesleğine Yönelik Eğitimin İş Tatmini Üzerine Etkisine İlişkin Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
8. Erçelebi, H. (1997). "İlkokul Öğretmenlerinin Mesleki Doyumu" Yaşadıkça Eğitim. İstanbul: YAPAA. Ş.
9. Esen, N. (2001). Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmeni Yetiştiren Yüksek Öğrenim Kurumlarında Çalışan Öğretim Elemanlarının İş Doyum Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
10. Fejgin, N. and the others. (1995). Work Environment and Burnout of Physical Education Teachers. Journal of Teaching in Physical Education. 15, 1, 64-78.
11. Funderburg, D.L. and Kapes, J.T. (1997). Work values and job satisfaction of Arkansas Business Educators in Secondary School Systems and Community/Technical Colleges. ERIC Database. U.S. Arkansas.
12. Gonzalez, P. (1995). Factors That Influence Teacher Attrition. NSTEP Information Brief, ERIC Database. U.S. Virginia.
13. Koçak, E. (2002). Erzurum İlinde Görev Yapmakta Olan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Doyum Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
14. Minibaş, J. (1990). Özel ve Devlet Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin İş Tatmin Düzeyi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
15. Mirzeoğlu, N. (1996). "Devlet ve Özel Okullarda Çalışan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Doyum Düzeyleri" Spor Bilimleri Dergisi, 7(1), 3-10.
16. Mwamwenda, T. S. (1998). Teaching Experience, Job Security And Job Satisfaction Among Secondary School Teachers in South Africa. Psychological Reports, 82 (1), 139-142.
17. Öncel, A. (1998). Üniversite Öğretim Elemanlarının Meslek Doyum Düzeylerine İlişkin Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
18. Paknadel, A.C. (1988). Örgüt İklimi ve İş Doyumu. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
19. Şenatalar, F. (1978). Personel Yönetimi ve Beşeri İlişkiler. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Kitabevi.
20. Tahta, F. (1995). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin İş Doyumu Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.